

По результатам рассмотрения аргументов относительно правовой природы актов органов управления предпринимательских юридических лиц частного права поддержаны существующие в доктрине утверждения, что корпоративные акты являются особыми юридическими фактами, качественно отличающимися от правовых сделок и нормативных актов. Специфика актов органов управления не позволяет отнести их к ни одному из существующих видов юридических фактов, выделенных в пределах традиционных для теории классификаций. Акты органов управления не являются нормативными актами, поскольку: не имеют общеобязательного характера; не регулируют корпоративные отношения; являются индивидуальными актами. Акты органов управления юридического лица не являются правовыми сделками, поскольку: не основываются на волеизъявлении всех участников; порождают гражданско-правовые последствия лишь на основе взаимодействия актов органов управления в соответствии с определенной законом и учредительными документами компетенцией.

Ключевые слова: акт органа управления юридического лица, правовая сделка, нормативный акт, юридическое лицо.

Zelisko A.V. The legal acts as form of realization of the legal personality of the entrepreneurial legal entities of Private Law.

Legal nature of acts of organs of management of the entrepreneurial legal entities of Private Law is considered in the article. As a result, an author supported scientific conception that corporate acts are the special legal facts. These corporate acts differ from legal deals and normative acts. These acts of organs of management of legal entity are none of existent types of legal facts. The acts of management organs are not the normative acts, because: they do not have obligatory character; they do not regulate corporate relations; they are individual acts. The acts of management organs are not the deals, because: they are not base on will of all participants (as a rule, management organs made decision not unanimously); they generate civil legal consequences only on the basis of co-operation of acts of management organs (one organs of management form will of legal entity, and other express her in relationships with the third persons).

Keywords: act of organ of management of legal entity, legal deal, normative act, legal entity.

Ковалишин О.Р.

ЩОДО ПРОЕКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

УДК 347.9 ; 346.9

Актуальність дослідження. 2 червня 2016 року Верховна Рада України ухвалила за основу і в цілому Закон України «Про судову систему та статус суддів» [1]. Новий Закон, окрім кардинальних

змін в системі судів, передбачає також суттєві зміни до процедури судочинства на рівні основних його засад. Для втілення Закону на практиці передбачається внесення суттєвих змін до господарського судочинства. Один із таких законопроектів, проект Господарського процесуального кодексу України [2], розроблений Радою з питань судової реформи. Проект Закону кардинально відрізняється від діючого нині Господарського процесуального кодексу України прийнятого ще 6 листопада 1991 року та фактично найстарішого з існуючих процесуальних кодексів. Проект детально регулює окремі інститути, вносить ряд нововведень до господарсько-процесуальної форми.

Позитивним є, зокрема, чітке закріплення юридичної сили рішень Європейського суду з прав людини в ч. 4 ст. 12 проекту ГПК України. Відповідно суд повинен застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини як джерело права.

Разом з тим проект господарсько-процесуального кодексу не позбавлений також ряду недоліків. Саме аналізу окремих спірних положень проекту Господарського-процесуального кодексу присвячено дане дослідження.

Предметом дослідження є реформування деяких інститутів господарського процесуального кодексу України.

В статті 12 проекту ГПК України «Верховенство права та джерела права, що застосовуються судом» наявні норма, яка змінює усталені підходи до застосування норм правових актів. В ч. 7 закріплюється, що «у разі невідповідності правового акта правовому акту вищої юридичної сили, суд застосовує норми правового акту вищої юридичної сили» (ч. 7 ст. 12 Проекту).

Таким чином, постає питання щодо можливості застосування правових норм спеціальних Законів (наприклад, Закону України «Про господарські товариства»), які раніше підлягали застосуванню у випадку суперечності з нормами Цивільного кодексу України чи Господарського кодексу України. Законодавством не визначено чіткої ієрархії нормативно-правових актів. Тож виникає питання чи йде мова лише про відповідність підзаконних нор-

мативно-правових актів законам та кодексам (а закони і кодекси розглядаються як однопорядкові), чи кодекси слід вважати вищими по своїй юридичній силі у порівнянні із законами.

Крім того, слід уточнити «правової норми правового акту» замість «правового акта», бо інакше можуть виникнути суперечності в ситуації, коли акту вищої юридичної сили не відповідає не весь акт в цілому, а лише його частина, розділ, стаття чи окрема правова норма.

Позитивним, але одночасно й до певної міри неоднозначним для майбутньої судової практики є положення ч. 2 ст. 5 проекту ГПК України: «У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб, який не суперечить закону» [2]. На жаль, на сьогодні суди часто виходять за рамки усталених способів та вживають способів захисту, які суперечать нормам законодавства або порушують основні засади, принципи. Тому, на нашу думку, доцільніше було б дозволити суду з власної ініціативи визначити інший спосіб захисту, але який передбачений чинним законодавством. Типовим прикладом, коли суди відмовляють в задоволенні позовних вимог є спори про переведення прав та обов'язків за договором купівлі-продажу акцій (частки) при порушенні переважних прав. Часто сторони вказують в позовних вимогах неправильний спосіб захисту, а саме визнання такого договору недійсним.

Як зазначено в п. 31 Постанови Пленуму № 13 від 24.10.2008 року Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» *продаж учасником частки (її частини) з порушенням переважного права купівлі інших учасників (частина друга статті 147 ЦК, частина друга статті 53 Закону про господарські товариства) не зумовлює недійсність такого правочину. У цьому разі будь-який учасник товариства має право пред'явити до суду позов про переведення на нього прав та обов'язків покупця за аналогією з нормою частини четвертої статті 362 ЦК* [3]. Між тим саме для таких справ було б доцільним в перспективі застосовувати ч. 2 ст. 5 проекту ГПК, коли б

суди з власної ініціативи могли обрати найбільш доцільний і обґрунтований спосіб захисту.

Тому пропонуємо викласти ч. 2 ст. 5 проекту ГПК України в такій редакції: «У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги може визначити у своєму рішенні *інший спосіб*, який *передбачений* законом».

Не надто вдалим, на думку автора, є деякі положення статті 21 про підвідомчість. П. 3 ч. 1 ст. 21 проекту ГПК сформульований таким чином: «Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті) та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: ... 3) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів;» [3].

Фактично у порівнянні з теперішньою редакцією сучасного ГПК (п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК України) [4] додано лише слова «в тому числі», але вони кардинально змінюють суть правової норми не в кращу сторону. Якщо в сучасній редакції ГПК України законодавець хоча б якось вніс однозначність в підході до трактування корпоративних спорів, які підвідомчі господарським судам, то пропонувана редакція вноситиме певну неясність щодо кола корпоративних спорів, які є предметом господарського судочинства, оскільки з вище згаданого положення випливає, що розглядатимуться також інші спори, які впливають з корпоративних правовідносин. По-перше, досі нема усталеної позиції вчених щодо того, які правовідносини відносяться до корпоративних правовідносин. По-друге, невизначено коло суб'єктів корпоративних правовідносин. Дана редакція п. 3 ч. 1 ст. 21 проекту ГПК фактично вимагає розширювального тлумачення норми, що неодмінно при-

зведе до суперечностей при визначенні підвідомчості по конкретній справі. Тому, вважаємо, варто закріпити п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК України в проекті ГПК України без змін.

Також викликає зауваження редакція п. 12 ч. 1 ст. 12 ГПК України: «справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах» [2].

У порівнянні з сучасною редакцією п. 4-1 ч. 1 ст. 12 ГПК України аналогічна норма проекту Кодексу передбачає подання непрямого позову тільки за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в інтересах юридичної особи. Таким чином, невиправдано обмежується коло спорів, яке охоплюється обсягом даної правової норми. Наприклад, спори за позовом акціонерного товариства (чи товариства з обмеженою відповідальністю) залишаються за межами змісту даної норми. Тому пропонуємо, викласти п. 3 ч. 1 ст. 21 проекту ГПК в такій редакції: «справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи».

Недосконалою та такою, що обмежує права міноритарних акціонерів (учасників), є ч. 1 ст. 55 проекту ГПК, відповідно до якої *«тільки власник (учасник, акціонер) юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого складає 10 і більше відсотків, може подати в інтересах такої юридичної особи позов про відшкодування збитків, завданих юридичній особі її посадовою особою»* [2].

Правом вимагати відшкодування збитків, завданих товариству його посадовою особою, наділяється, учасник (акціонер) цього товариства, якому сукупно належить 10% і більше статутного капіталу (простих акцій) товариства. Втім таке формулювання викликає запитання: правом на позов володіє один учасник

(акціонер), який має не менше 10 акцій (часток) товариства, чи також й кілька учасників, що разом володіють 10% статутного капіталу (простих акцій)? Убачається, що це стане причиною різного тлумачення судами цієї правової норми аж до формування однорідної практики Верховним Судом України.

В проекті ГПК України зазначається про «учасника (акціонера) юридичної особи, якому сукупно належить 10% і більше статутного капіталу (простих акцій) юридичної особи». На нашу думку, неясною є позиція щодо учасників (акціонерів), які не володіють такою часткою кожен зокрема, але об'єднавши свої частки, становитимуть понад 10% статутного капіталу товариства. Якщо допустити розширене тлумачення ч. 1 ст. 55 проекту ГПК, то можна припустити, що і група акціонерів (учасників, власників), кожен з яких по окремо не має 10 % акцій (часток) статутного капіталу, але володіють такими сукупно, також має право подати позов. Але проаналізувавши ст. 55 проекту ГПК в цілому, доходимо до протилежного висновку.

Відповідно до ч. 3 ст. 55 проекту ГПК *до закінчення підготовчого засідання у справі інший співвласник (учасник, акціонер) цієї юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого складає 10 і більше відсотків, має право приєднатись до поданого позову шляхом подання до суду відповідної заяви, після чого він набуває таких же процесуальних прав та обов'язків, як і власник (учасник, акціонер), який подав позов.* Таким чином, з аналізу ст. 55 проекту ГПК випливає, що законодавець все ж таки саме закріплює право на позов лише за учасником, акціонером (групою учасників, акціонерів), з яких кожен володіє не менше 10 % акцій (часток) статутного капіталу юридичної особи.

З метою вирівнювання в правах учасників (акціонерів, власників) з часткою до 10 % та з часткою понад 10 % пропонуємо викласти ч. 1 ст. 55 проекту ГПК в такій редакції: «Власники (учасники, акціонери) юридичної особи, яким належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи яких складає 10

і більше відсотків, можуть подати в інтересах такої юридичної особи позов про відшкодування збитків, завданих юридичній особі її посадовою особою».

1. *Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 1402-VIII від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545*
2. *Проект Господарського процесуального кодексу України // http://jrc.org.ua/steps/step/procesual%27ne_zakonodavstvo*
3. *Про практику розгляду судами корпоративних спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 24.10.2008 року // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 11.*
4. *Господарсько-процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56*

Ковалишин О.Р. Деякі зауваження до проекту Господарського-процесуального кодексу України

Радою з питань судової реформи оприлюднено проект Господарського-процесуального кодексу України. Автор аналізує позитивні та негативні сторони даного документу. Зокрема, аналізуються деякі положення інститутів підвідомчості та підсудності, відповідність проекту кодексу вимогам, що диктуються особливостями розгляду корпоративних спорів. На підставі аналізу автор висловлює власні пропозиції щодо удосконалення проекту Господарського-процесуального кодексу України.

Ключові слова: проект Господарського-процесуального кодексу України, застосування закону, підвідомчість, підсудність, непрямий позов

Ковалишин О.Р. Некоторые замечания к проекту Хозяйственного процессуального кодекса Украины

Советом по вопросам судебной реформы обнародован проект Хозяйственного процессуального кодекса Украины. Автор анализирует положительные и отрицательные стороны данного документа. В частности, анализируются некоторые положения институтов подведомственности и подсудности, соответствие проекта кодекса требованиям, диктуемых особенностями рассмотрения корпоративных споров. На основании анализа автор выражает свои предложения по совершенствованию проекта Хозяйственного процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: проект Хозяйственного процессуального кодекса Украины, применение закона, подведомственность, подсудность, косвенный иск

Kovalyshyn O. R. Some remarks to the draft of the Economic procedural code of Ukraine

On June 2, 2016 the Verkhovna Rada of Ukraine has assumed the Law of Ukraine «On Judicial System and the Status of Judges». This Law, except cardinal changes in the system of ukrainian courts, provides also essential changes to the procedure of legal proceedings. For implementing the Law in practice the essential changes in

economic legal proceedings should also be done. One of such bills was drafted by Council for questions of judicial reform.

The bill cardinaly differs from the existing Economic procedural code of Ukraine that is the oldest of the existing procedural codes accepted in independent Ukraine. It includes nine sections and three hundred seventy two articles. The project regulates separate institutes in detail, brings a number of innovations in a procedural form.

The author analyzes positive and negative sides of this document. In particular, some provisions of the institutes of jurisdiction and cognizance, compliance of the draft of the code to the requirements of corporate disputes solving are analyzed. On the basis of the analysis the author expresses the suggestions for improvement of the draft of the Economic procedural code of Ukraine.

The author proposes to remain the legal norm of the draft of the Economic procedural code about the jurisdiction of corporate disputes the same as in the current Economic procedural code of Ukraine: the case in disputes arising out of corporate relations, including in disputes between founders (shareholders, members) of the legal entity or between the entity and its founder (shareholder, member), including a member who retired, related to the creation, activities, administration or termination of such legal entity except labor disputes.

At the same time he expresses the opinion to give the right on indirect action (derivative suit) not just for the shareholder who has above 10 % of company's stock capital but also for the group of shareholders who have above 10 % of company's stock capital. A shareholder derivative suit is a lawsuit brought by a shareholder on behalf of a corporation against a third party. Shareholder derivative suits permit a shareholder to initiate a suit when management has failed to do so. In author's opinion, in this case the rights of the minority will be defended better.

The author pays special attention to the legal force of the laws and their value for the court procedure. He stresses that special laws should have the priority before the codes such as Civil Code of Ukraine, Economic Code of Ukraine etc.

Keywords: draft of the Economic procedural code of Ukraine, application of the law, jurisdiction, cognizance, indirect claim (derivative suit), corporate dispute, responsibility of the management